

~~Н29-9~~
~~884~~

Врач С. Гоффеншефер

ЧАКОТКА

СССР-са-јӱзјаслӱн шӱрса-ӱга-лезан-ин
1927-во—Мӱскуа

Коми-З

2-1093

Врач С. Гоффеншефер

828
Г. П. Б.

1927.

ЧАКОТКА

Роч-вылыг комиён лөгöдіс А. Худажева

СССР-са-јöзјаслöн Шöрсә-ныга-лезан-ін
1927-во — Мöсква

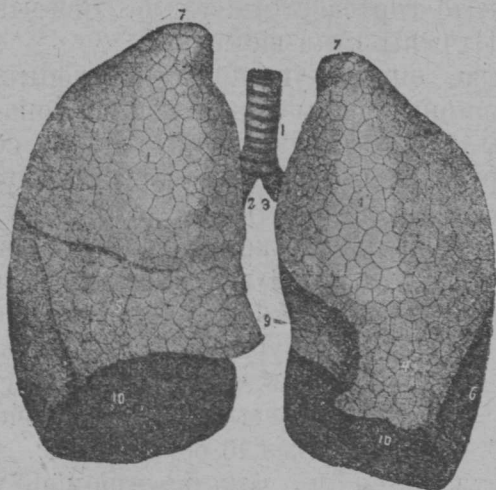
Главлит № 70.076
Тираж 2.000 экз.

Зак. № 1185

Вісѡмјас вѡчѡны јѡзлы зев-уна-лок. Мукѡд-дырјі семјаыс вісѡм-помыс кулѡ мед-јон ужалысыс, семјаѡс вердысыс. Вісѡмѡн лоѡ лун і вој ноксыны, дѡѡѡрїтны сїјѡс. Вісѡм јона маңїтѡ гортсаѡс быд-ужыс. Зев-нїн сѡ-кыд вѡдїтчыны куѡа-вісѡскѡд.

Вісѡмјас ем зев-уна-пѡлѡс. Мукѡдыс на-пшыс вермѡны вуѡны ѡтїсаң мѡдлы, јона-пас-кѡдчыны јѡз-пїѡ. Мукѡд-вісѡмыс вісѡдѡ сѡмын ѡтка-мортѡс, нѡкодлы оз вуѡ. Сїјѡ—вуѡтѡм вісѡмјас. Вуѡана-вісѡмјасыс колѡ јона від-чыны. Семѡмјасыс: чакотка, колѡра, бїавїсѡм, локвісѡм да уна-на мукѡд. Јѡз зев јона пѡлѡны бїавїсѡмыс: сїјѡ друг-јона-бѡстѡ, топѡдѡ морттѡ чорыда да, буракѡ, сїјѡн. Ескѡ, бїавїсѡмыс мукѡд-вісѡмыс ещаѡык-на шогґастѡ вајѡ. Сїјѡ кыптылас регыдїк-кежлѡ, вісѡдып-тас јѡзтѡ, сѡсѡа дыр-кежлѡ бѡр быралас. Мѡд-пѡлѡс-вуѡана-вісѡм — чакотка—вісѡмѡдѡ морттѡ нѡжјѡнїкѡн: оз і тѡдлы кыѡї сїјѡ вісѡмас. Омѡлтчыны, космыны пондас, сѡсѡа, оз-кѡ бурдѡдчы, кулѡ. 1910-д-воын Россїјаын выв-тї јона паскавлїс колѡра да сїјѡ вѡлї кулѡма секї сыыс сѡмын 150-сурс-морт-а, чакотка-ыд быд-во нүѡ 500-сурс-мортѡс.

Унаһн шулһны, висёмјас-јылыг-пө—кытыг
 најө лоһны да кызі наыг бурдөдчыны—колө
 төдны сөмын докторјаслы. Сіјө абу сіз. Быд-
 -төгөрвоана-мортлы колө төдны кызі візны
 ассыг зонвізалунсө, кызі відчыны да бур-
 -дөдчыны висёмјасыг. Сізкө, колө төдны, кы-
 -тыг да мыј-понда висёмјасыг лоһны. Тајө-һи-
 гаын мі сөрһітыштамө сөмын чакотка-јылыг.

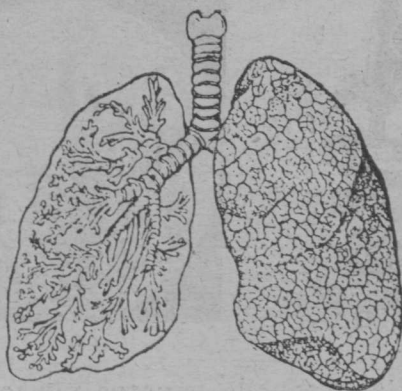

Зонвіза-мортлөн тыјасыг.

Чакотка вывті-јона-жугө.дө морттө Мед-јона
 тыјас пазөдалө. А тыг мортдылы зев-колан-
 тор: најһн сіјө долалө. Долалөмыг-кө сіјө

dyrdac, ештас і олӧмыс: мортыд кулӧ. Сынӧдтӧг овны мортыд оз вермы.

Мортлӧн кык ты: ӧтар мӧдар морӧсас. Наяӧ бытӧкӧ зев-поснӧдік гаджас. Тыжасӧ сынӧдыс воӧ ортасыаӧ. Мед-вождӧр пырӧ сӧйӧ

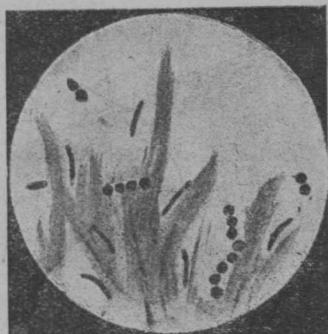

Тарган да сынӧд-ветлӧдлан-тулжас тыын.

нырӧ, сесаӧ сесса вескалӧ ловгоршӧ да тарганӧд (тарганыс кык-вожа) мунӧ тыжасӧ, став гаджас. Гаджас-гӧгӧрыс зев-уна вӧр-ветлӧдлан-тулжас (сӧнжас). Вӧрыс тани бостӧ сынӧдыс вӧр-жажлы колантор (кислород) да разӧдӧ сӧйӧс туша-кушта. Мӧдарӧ, туша-куштаыс-чукӧртӧм вӧр-жажлы-ковтӧм-тор (углекислӧй газ), вӧр тыжас-пыр да ловгоршӧд бӧр мӧдӧдӧ ортсӧ.

II

Өні, кытыг, мыј-понда лооны вужана-виемјасыс? Велөдчөм-јөз та-вылын важөн-һинужалыны, корёны виемдыг јассө. Нәјө төдмәлөм-серти

Микроскоп да чакотка-гагјас.

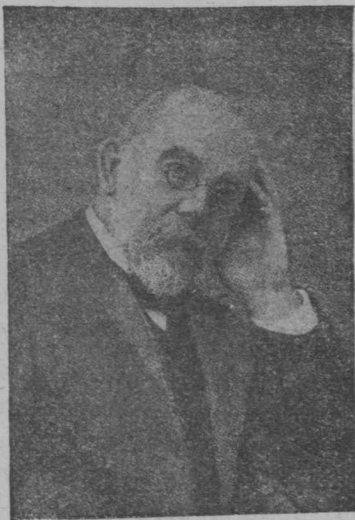
вужана-виемјас лооны зев-посңидік ловјаловјасыс. Сещөм нәјө посңидөс, прөстөј-сінмөн он і аңы. Поңө сөмын відлавны аслыс-сама-пріборөн гыреөдана-стеклөјас-пыр, шуө микроскопөн.

Мі ставным төдам, мыј јәј-тор шоныд-інын сиемө. Сіјө сие-јәј-торнас-кө мі мавтыштам стеклө да виеөдлам микроскоп-пыр, аңам: стеклө-вылас зев уна уна-пөлөс ловја-гагјас гыоны: гөгрөсјас, кузмөсјас да мукөд-пөлөс.

дыржык-кө жайыд олас шоныдынын, кутас пав-
кавны, кіссыны, сесса нёжёнёкөн зікөз бы-
рө: микроскоп-пыр-тыдалан-поснідік-гагжасыд
жыбасны-гожасны сіјөс. Сецөм-поснідік-гаг-
жасыө пусөны микробөн, лібө бактеріјаөн.
Налы сіз-жө, кызі і быд ловжаловлы, колө
гожны-јуны да шоныдін; сіз-жө быдмөны, рөд-
мөны. Котырмөны најө вывті өдјө. Колера-гаг
(микроб) даскык-часөн вермө сетны неламын-
-мільярд-пі. Најө чужөмөн-щөщ лезөны чо-
рыд јад, коді і шыкөдө морттө: војдөр омөлт-
чөдө, сесса, он-кө ві најөс, асныс тенө віасны.
Бактеріјажас емөс

быдлаын: ваын і
муын, сынөдын-і,
керкажасын і пав-
көмын, гојан-ју-
анын-і. Мукөдыс
на-піыө некущөм
люк оз вөчны морт-
лы, а мукөдыс
віемөдөны сіјөс.

1882-д-воын ве-
лөдчөм-мортнемеч
Роберт Кох адзіс
чакоткаөн - віемө -
дыөс. Сіјө вөлөм
зев ічөтік, начвев-
кыд-бед-код гаг.

Роберт Кох.

Чакотка-гаг зев полö жугыды: гожеа-шон-
di-возын cijö кулö кыџ—комын часöн. Пемыд-
нын да васöдинын вермö овны во-мöд. дыр
наjö олöны сөвзöм-шыжын (кашelyn). Ча-
коткаöн-вiсeылыe-кö шыжсö вiçны ваын, cijö
шыжас чакотка-гагjасыс вермöны овны çон во.
Вiны најöс позö сöмын jона-васö-пуöмөн
(vit-минутыe регидөн оз кувны).

Чакоткаöн, jöz-кынçi, вiсöны i кывтöм-пе-
мöсјас, мед-щöкыда мöсјас да курöгјас. Шоч-
жыка—вöвјас, порејас, понјас, ыжјас-межјас,
каңјас да мукöд.

Мöсјаслөн унаыe вiсeывлö вöраыс, пыкталö.
Сојан-кö сепцöм-мöслыe jöвсö лiбö јajсö,
верман вiсeмыны чакоткаöн.

Чакотка-гаг кытчö овмöдчас, сетi i вiсmö-
дас. Вiсlöны тыјас, горш-пыщкöс, гырк-пыщ-
кöс, нөрöдјас, лыјас, кучик, вөрк да мукöд-
латi.

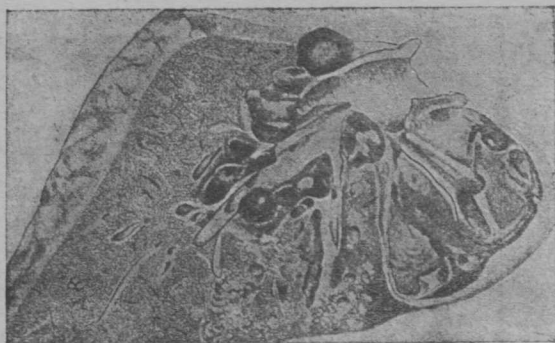
Чакотка jöz-костын вывti-ödjö-паскöдчö,
регидөн кöласö мöда-мöдсаң.

Кыçi чакотка пазöдö тыјас?

Тыјасö-вeскалöм-чакотка-гаглы шоныд, со-
јан-јуан тырмымөн, овны лöсeыд. Јона-ödjö
cijö сенi рödmö. Мед-војdör гаг-овмöдчанiнын
лöö içöтiк, броса-шыдöс-ыжда-кымын, рудо-
ват-рöма чорыд jöнгыл. Мiкроскоп-пыр-кö вi-
çöдлам тајö-jöнгылсö, адçам: пыщкас чакот-
ка-гаг пукалö, быттö кaј-пi позјас.

Позјас-гөгөр гагјас-понда тыјас келдөдө-маё-һин-а, морт һинөм-на оз төд виемөм-јыв-ыс. Гагјасөн-лезөм-јад һөжјөнһикөн паскөд-чө воэ: вір разөдө сјјөс туша-кузайс. Морт-лөн выныс кутас бырны, өдјө музны ужалігөн. Кутас омөлтчыны, келдөдны чужөм-вылас да щөкыда кызны. Морт норасө вермытөм-вылө, но оз-на чajt прамеја-виемөм.

Јөнгылјас тыјасын пыр өтарө содөны, гыр-саммөны, өтлаасөны мөда-мөдыскөд. Гагјас јад лезөны унжык, јонжыка щыкөдөны морт-лыс вјрсө. Виемелөн сјнјасыс-һин вөјөны, оз сојсы һі јусы сылөн. Кызөм јешщө-јона щөк-маммө, локыс петө шыж.

Чакоткаа-тыын һөбзөм-јөнгылјас.

Нөшта олыштан, чорыд-јөнгылјас тыјасын һөбзөны, быттө рысмөны. Шыж петө сук,

рыг-код - торпырігјасөн. Тағі һөжјөһікөн пазәдһны вісәлһн тыјасыс.

Чакотка-гагјас һөжјөһікөн пазәдһны щөщ вір-ветлан-тујјассө, вір-сөһјас тыјасыс. Му-код-дырјі казавлан шыжыс гыр, лібө дажө вір-сөһјас. Секі-һін, інө, вісөмыд јона муһө, гырдыд вермас щөщ горшөд петны, өтпырјө зев уна. Вісәс вөлісәті повзас да котөртас доктор-дінө.

Чакоткаһн-вісәс зев һар, быд һінөмыс скөрмө, пыр сінваыс доршасө.

дырһн тыјас-пыщса-посһн-јөһгылјас быд-мөһны тырыс комокјасө, шөркод-дем-картупел-кодөс лөһны. На-пһын рыг-код сісөм-ты-

Чакоткаһн-вісәс.

-торјас. Најо петоны ортсö шыжөн. Гырые-јонгылјас-местаö тын колöны тыртöм-инјас—dojjас (јазвочки) Віеысöс біалö, кынтö. Војјасын зев јона пöсалö. Морöсыс да бокјасыс вісöны, сöлöмыс четчö, зев-јона тіпкö. Вој і лун віеыс кызöмыс оз дугдыв. Сесга кутас сіјöс пöдтыны, лалавныс быттö сынöдыс оз тырмы. Ескö, сынöдыс ем, тырмымөн, да аслас-тыјасыс омöла-нын ужалöны: бырны-нын кутöмаöс.

Віеыс зев-јона омöлтчö, сöмын лыыс да кучікыс колöны. Ебöсыс çікöç бырö—морттö водтöдö вольпасö. Тащöм-віеысöс бурдöдны он-нын вермы.

Віеыелөн тыјассаңыс вісöмыс вермас кайны горшас: шыж-петігас чакотка-гагјас вермасны кутчісны горш-пыщкöс кучікö. Сөкі сені јонгылјас-жö лöбны. Горш-пыщкöстö пондас гілöдны, дојмыштны ңылалігөн. Ты-пыщса јонгылјас-моз-жö паскаласны, быдмасны, сесга лöбны dojjас. Гөлöс мортлөн вошö, ңылалігөн горшыд зев јона doјмö. Тајö-вісöмсö шуöны горш-вісöдан (горловаја) чакоткаөн.

Чакотка-гагјас вермасны вескавны гырк-пыщкö, шыж-ңылыштöмөн лібö сојан-јуанөн. Сені сіз-жö јонгылјас да dojjас лoасны. Морт пондас норасны кынöм-вісöм-вылö.

Чакотка-гаг вісмöдö і кучіктö. Сетчö пырö сіјö гыжыштöм-тујöд лібö doјöд. Вермас локны вісанінсаң вірөн. Уңжыкыс чакоткаөн

вісмылõны чужõм-кучік да ныр-гõгõрті. Мукõд-дыржіыс вісõмыс чужõм-паста паскалõ, летчõ голаõз. Вісõдõ куза, оз другõн бост.

Віслывлõны і лыјас. Сетчõ чакотка-гаг ун-жыкысõ вескалõ вісанінсаң вірõн. Овлывлõ, матігõгõрса-лыјасõ гагјас аеныс вужõны: ты-

Чакотка-помыс
гõрбылтчõм-морт.

јассаң вермõны кыс-еыны ордлыõз, лібõ сурсалыõз. Лы-пыщ-кыс кутас сіемины, чукõрмас сетчõ ор. Сіјõ пондас піскõд-чыны ортсõ, востас аслыс туј дај пондас сеті віјавны. Овлыв-лõ, оркõд лы-торјас щõщ петõны. дырõн чакоткаыд вермас лыјастõ јона пазõдны. Унаыс сурсалытõ пазõдас дај кусіңтас сіјõс, гõрбылтас морт-тõ. Ладвей да піқõс-лыјасõ-кõ гагјыд вес-

калас, мортыдлы нем-чõжыс лõõ чотны.

Чакотка-гагыд зев-нын јона челадõс õбõдїтõ, мунõ сіјõ на-вывтї зõлõтукайн. Челадлы щõкаувјасас лезалас ңерõдјас. Мукõд-дыржі-ыс гола-паста быттõ õрõшкі кістõма. Овлыв-лõ, ңерõдјас колк гыреабе. Ңерõдјасын вõјдõр

лобны јӱнгылјас, сесса, кор пыщкӱсыс
ӱебзас, воезас да ор кутас сетыс вијавны.
Зӱлӱтукаа-челадлӱн орбееӱны сӱнјасыс, вија-
лӱны пелјасыс. Тушаас да јурас унаыс кӱст-
лывлӱ, лӱмӱееӱны. Сетыс 'сӱзӱ ва.

Зӱлӱтукаа-челад.

Енӱ вунӱдӱј, зӱлӱтукаыд сӱјӱ-жӱ чакотка,
колӱ зӱлны бурдӱдны кагатӱ.

III

Мыј-вӱсна јӱз вӱеӱны чакоткаӱн?
ӱтӱкӱ, вӱеӱдӱ сӱјӱс чакотка-гаг; мӱдкӱ,
мортӱс вермӱ аслас-жӱ омӱлык, слаб-луныс.

Мы-вөсна-жө морт омөлтчө, слабмө?

1. Морт омөлтчө пөтмөн-сојтөм-јутөмыс да
лок,-нуртөм-сојан-јуаныс. Секи сижө вір-јажлы
оз ло тырмымөн коланторјыс, ынөмөн лоө
кутны зонвізалунсө. Шыгјалигөн да омөль-со-
јан-сојигөн вір-јаж оз вермы возсасын висөдан
гагјаскөд.

2. Зескыдінны да најта-олигөн сиз-жө јөз
омөлтчөны. Мортлы пыр колө сөстөм сынөд.

Чакоткаа-челад.

Быд-пелӧс-кӧ керкаад јӧзӧн тырӧма, дерт-ӱн сені сынӧдыс абу сӧстӧм. Нӧшта-ӱн омӧл, пемыд-кӧ оланіныд, ватлалӧ. Пемыд-іныд-да, ватлаланіныд-да, најтыд-да,—вывті бур чакотка-гаглы. Сещӧм-інын-олігӧн зӧнвізалунтӧ он-ӱн вермы кутны. Сещӧм-інын- олысјас келдӧдӧмаӧс, вјжӧдӧмаӧс—вр-пас чужӧм-вылас абу. Медса-ӱн омӧл тащӧм-оланіныд челады: ічӧтысаыс најӧс вермас чакоткаыд.

3. Јона ӱещыштӧны мортлыс јонлунсӧ сӧкыд ујјас. Чоботарјас, вурсысјас-да пӧшти ставныс чакоткааӧс. Најӧ ужалӧны пыр пуксӧн, копыртчӧмӧн. Сы-вӧсна морӧсыс налӧн пыр кусінтчӧма, тӧпӧдӧма. Вӧлаыс ӱі пыдыжыка-лолавны најӧ оз вермыны. Сы-вӧсна тыјасын сынӧдыс омӧла вежласӧ, вр оз лучкі ветлы. Морт омӧлтчӧ.

Медса-јона омӧлтчӧдӧ јӧзтӧ буса да лок-дука-сынӧд (газ) - лолалӧмыс: із-шом-перјан-інын, тіпографіјајасын, код-сурӧ пабрік-заводјасын.

4. Табак да кодзӧдан-јуанјас сіз-жӧ омӧлтчӧдӧны морттӧ. Табак-щыныс ловгоршӧд пырӧ тыјасӧ, дырӧн поводнеја омӧлтчӧдӧ најӧс. Јуыс-мортлӧн гырк-пыщкӧсыс омӧла ужалӧ. Сіјӧ зӧнвіза-морт-моз оз вермы сојны-јуны,—сы-вӧсна бара-жӧ омӧлтчӧ. Слабі-ӱік јӧзыдлӧн кызыслӧн слабі-ӱікӧс челадыс лӧны, пыр зынгӧны. Оз вермыны најӧ вен-сыны вісӧмјаскӧд, пыр вісӧны.

5. Локвісѡмѡн-вісѡм-бѡрын, кынтѡм-бѡрын,
пѡрѡсјас-бѡрын мортлѡн выныс сіз-жѡ бырѡ.

6. Вѡнајасыд сесса јѡзыдлыс вынтѡ јона
кыскѡны. Уна - мільѡнјасѡн-ѡд салдатјасыд
олісны ва да најт-окопјасын, јона шыгјалісны.
Мында вір кіссіс ранајасыс. Пљенын кымын
морт пессіс, турмајасын, барақјасын-да.

IV

Кызі вескалѡ мортлы чакотка-гаг?

Med-јона чакотка-гагјастѡ паскѡдѡны асныс-
-жѡ јѡзыс. Чакоткаа-морт-пыщкын чакотка-гаг-
-јыс мільјардјасѡн. Најѡ петѡны ортсѡ шыжѡн.
Сы-вѡсна јона колѡ відчыены чакоткаѡн-вісыс
шыжыс. Вісыс быдлун сѡлалѡ шыжѡн міль-
-јард гаг. Шыжыс космас дај пѡрѡ бусѡ,
кајѡ вывлаң, сынѡдѡ. Сіјѡ - сынѡдѡн сесса мї
лолалам, гагјассѡ кватлалам тыаным—вісмам.
Мыј сіјѡ збылыс сізі, петкѡдлѡ со-кущѡм віет:

Ўгі-велѡдчѡм-морт мавтѡма чакоткаа-морт-
-шыжѡн жождѡра. Костѡма сіјѡс. Сесса кос-
-корѡсѡн щѡктѡма пыркѡдны сіјѡс, лептыны
бус кролікјас-олан-інын. Мыј-жѡ лоѡма?—
Нѡламын кѡкјамыс кролікыс нѡламын сізі-
мыс віемѡмаѡс чакоткаѡн.

Чакоткаѡн-вісыс-јѡз зев уна. Најѡ сѡлалѡ-
ны кытчѡ-сурѡ: жождѡ, муѡ, стѡнѡ. Нѡкущѡм
доз шыжыслы оз лѡсѡдны. Шыжыс космѡ да
бусѡн кајѡ вылѡ, разалѡ зонвізјас-пѡвсын.
Чѡлад кыскасѡны жожын, кѡлалѡны быдсама

Һајтсö, щöщ і шыжтö. Һајт-чунјассö сесса
вомас еујöны—вiсмöны. Отлаын-олiгöн ча-
коткаа-морткöд вiсмöтö зев ödjö верман кö-
лавны: сылöн сорнiтiгöн дульыс вермас
вомад резыштны, сiң-жö һесјiгöн, лолалiгöн
вермас вужны. Вужöны öтлаыс, öтi-тастi-па-
һöн соiгöн, окасiгöн, чiгарка-помјасöн, кi-
асiгöн (вiсeыс зев щöкыда асeыс вомсö чыш-
калö кiнас). Верман вiсeмыны пуҷöдлытöм-јöv
лыбö јона-путöм-јaj сојiгöн, вескаласны-кö
һајö вiсeыс-мöслöн. Сесса гутјас јона разö-
дöны вiсмöтö. Һајö-öд со быдлаын лебалöны.
Гöграласны вiсeыс-морт-гöгöрыд, кватлаласны
вiсöдан-гагјастö, сесса пукeасны сојан-јуан-
-вылö—гагјассö сетчö і коласны.

V

Чакотка оз став вiсeысö öтмоза вiсöд.
Мукöд-чакоткаа-мортыс немыс оз тöдлы ас-
eыс вiсмöсö. Сöмын докторјас, морт-кулöм-бö-
рас-һiн, пыщкöссö вiдлалiгöн адчöны тысeыс
чакотка поз. Мукöдсö чакоткаыд регыдiк,
кокнiдiка вiсöдыштö, бурдö сесса. Мукöдсö
кымынкö вежонöн лыбö тöлыгöн һинöмö вош-
тас. Тащöм-ödjö-нуыс-вiсмöсö рочöн шуöны
„скоротечней чакоткаöн“. Овлывлö, чакоткаыд
вiсöдас дас-војасöн, дыржык-да.

Мыјла чакотка оз öтмоза быдöнöс вiсöд?

Важöн шулывлöмaсe, чакоткаыд-пö нуöдö
гагјас-гертi: јон алы омöл-гаг вескалö мортлы.

Cijö абу сізі. Јона да омөла-виеөдөмыс абу гаг-сајын, а морт ҳоңвиғалун-сајас: ҳоңвиғалуныд јона паныдалө виеөмтө. Ҳоңвиға-морт-ыд либө оз төдлы виеөмсө, либө виеыштас регыд-ик. Омөлік, слабиник-јөзлы еөкыд: виеөмыд најөс регыдөн вермө.

Морт ас-төдтөгыс паныдалө виеөмсө уна-ногөн. Виеөдан-гагјас оз вермыны пырны тыјасө другөн. Војдөр ковмас налы мунны нырөд да ловгоршөд. Налөн кучікыс пыцкөсладорсаңыс нилөг. Сені быдмөны јуреі-кодгөнјас. Најө пөлінтчөмаөс ортеслаң. Мыјөн гагјасыд вескаласны ловгоршө, јуреі-кодјасыд мөдөдөны најөс бөр ортөс, горшлаң. Сетыс сесса еөвчысөны шыжөн.

Гырк-пыцкөсө пырны гагјаслы бара-жө абу кокны. Сувјө-вескавтөз колө налы мунны рушку-пыр. А рушку-пыцкөс-кучікыс дугдывтөг еөзө шома-ва— виө гагјассө.

Ҳоңвиға-кучік-пыр чакотка-гаг јажө оз-жө вермы пырны. Сіјө пырө сөмын куцөмкө дојөд либө гыжна-тујјасөд.

Виеөдан-гагјаскөд јона возсаө вір.

VI

Кызі видчыены чакоткаыс?

Кытчө-сурө некодлы оз ков шыж еөлавны. Мi-өд унаыс асным ог төдө виеам алі огө чакоткаөн. Колөбыд-керкаө лөөөдны еөлавны

dos, ва тырөн, мед шыж оз космы. Ветліг-
-мунігөн вѳдітны ѳептын ічѳтік вевта-банка
да сетчѳ сѳлавны. Чукѳртѳм-шыжтѳ оз ков
кіставны кытчѳ-сурѳ, колѳ сіјѳс сотны пачын.
dosсѳ весавны пѳјімѳн, мыскавны пуан-ваѳн.
Вісыелы колѳ лѳсѳдны торја-волпас, тасті-
-панѳ, кічышкѳд, паскѳм. Сылые паскѳмсѳ
колѳ мыскыны торјѳн мукѳдые, јона пуны.
Керкатѳ колѳ віңны сѳстѳма, пелька. Быд-лун
пызан-лабічтѳ да ѳшің-вывјастѳ колѳ чыш-
кавны лапыд-ветѳкѳн, жојтѳ—ва-корѳеѳн, мед
бус оз кај. Гутѳе-во-кѳ, наые колѳ јона від-
чыены, бырѳдны најѳс. Гутјасыд-ѳд зев јона
новлѳдлѳны вісѳмтѳ.

Чельадтѳ колѳ буржыка віңны-dѳѳорітны,
унжыкые мысѳдны, медѳа-нын кіјассѳ. Оз
ков лезны најѳс кыскасны најт-жојѳд. Верд-
ны колѳ пуѳѳдлѳм јѳлѳн.

Кыңі бурѳѳдчыны вісѳмые?

Сѳстѳм сынѳд—мед-бур-лекарство чакот-
каые. Оз ков повны кѳңыдые, колѳ быд-лун
ывлавылын ветлѳдлыштны. Керкатѳ быд-лун-
-жѳ колѳ тѳлѳдны, востывны ѳңѳс ліѳѳ ѳшің,
мед пырас сѳстѳм-сынѳд. Сесса шонді зев
бур вісые-мортлы. Гојѳмын быд-лун колѳ
кујлыштны шонді-воңын.

Чакоткаа-мортлы колѳ овны југыд-кыпыд-
-керкаын. ѳшіңјасые мед вѳліны лунвылѳ-
-банаѳе, да оз ков најѳс нінѳмѳн тупкавны:
југыдінын гагјас ѳдјѳжык кулѳны.

Сојны-јуны колѳ бура, пѳтѳса-сојан: јѳв,
јај, колк. Јај-кѳ абу, колѳ пуны аѳкыщ.
Јѳлыс-кѳ уман, колѳ вежны рысѳн, нѳкјѳн,
выјѳн. Быд-сојан колѳ щѳкыджыка вежлавны.
Вердны вісыѳс ічѳтікаѳн да унжыкы, мед
сіјѳс оз восѳд. Быд-лун колѳ весавны піѳсѳ
мел лѳбѳ кыз-пу-шом пызѳн. Быд сојѳм-
-бѳрын вомсѳ пожјавны дебыд-ваѳн. Оз ков
лежны овмѳдчыны гагјаслы вомын. Кодзѳдан-
-јуан вісыслы ѳекущѳма оз ков сѳтны: сіјѳ
сылы сѳмын јад.

VII

Кущѳм јѳзѳс мед-јона вісѳдѳ чакоткаѳн?
Мед-јона чакоткаѳн вісѳны да кулѳны
гѳл-ужалыс-јѳз. Озыр-піыс чакоткаѳн-кулыс
ещѳ. Паріжын (Франтсіјаын столітса) быд
дас-сурс-морыс быд-во чакоткаыс кулѳ со
кызі: озыр-јѳз-піыс дас, гѳл-ужалыс-јѳз-піыс
ветымын-ѳол морт. Гѳл-ужалыслы шѳјтчѳг
прамеја оз сурлы. Ужалѳ сіјѳ асја-пемыдсѳн
рытја-пемыдѳз. Сојѳ-јуѳ омѳла. Сѳсса ужа-
лысјасыд ѳті-вежѳсын олѳны морт сізім-кѳк-
јамысѳн. Нѳјѳ велѳдчытѳмѳс, оз тѳдны, мыј
вісыс-шыжын емѳс гагјас, оз відчысены сыыс
да і вісысыс ачыс оз відчыс: сѳлалѳ кытчѳ-
-сурѳ. Тѳдтѳмысла да ештѳтѳмысла оланінсѳ
дурка, нѳјта візѳны. Нѳјт-жѳжѳдыс чѳлад-
јасыс кыскасѳны. Ставныс сојѳны ѳті-тастѳыс,

уҗлõны õтi-вольпасын вiсeыкõд да сiз вoзõ.
Венсыны вiсõмõн гõл-уҗалыe-жõзлы зев сõкыд.

Важõн докторјас сõмын вõлi бурдõдõны
вiсeыс, а õнi, бурдõдõм-кынҗыс, велõдõны,
кыҗi вiсõмјассыe вiдчыены.

Крестанiнõс сiз-жõ топõдõ чакотка. Сылõн
вывтi-сõкыд-уҗ. Гожõмын уҗалõ кыз-часõз
суткiнаc, лун-нi-вој шoјтчõг оз адҗыв. Сijõс
кор шондi знõйтõ лунтыр, кор кõзыд-тõв
пõлтõ, вывсаң зер швучкõ. Буса-уҗ налõн
зев-жõ уна. Вартiгõн, тõлõдчигõн, кудель-вõ-
чигõн ныр-вом тырõ бусõн. Сојан налõн омõл,
дај кущõм-сурõ. Унаыe уҗ-вылын куш-һаң
да ваи пõткõдчõны.

Керкаын крестанiнлõн сõстõм-сынõд сõмын
гожõмын. Тõлын сijõ һекыт оз убелiт вoс-
тыны: керкаыe шоныдõс оз лeз! Õтилаын
керкаын длõны унаõн. Сени-жõ кoстõны һа-
мõдјассõ, кага - рузумјассõ, кукаң - кујассõ.
Со-кущõм-сынõдõн најõ лолалõны.

Керканыe зев пемыд: õшiңјас пoснiбe,
нõшта мукõдыслõн тырõмабe бусõн.

Крестанiн јона-радејтõ кодзõдана-јуан да
табак. Чајтõ, на-пoмыe долыдлун шедас.
Ескõ—јад. Самõкурјасыe да вiнаыe һекущõм-
бур абу.

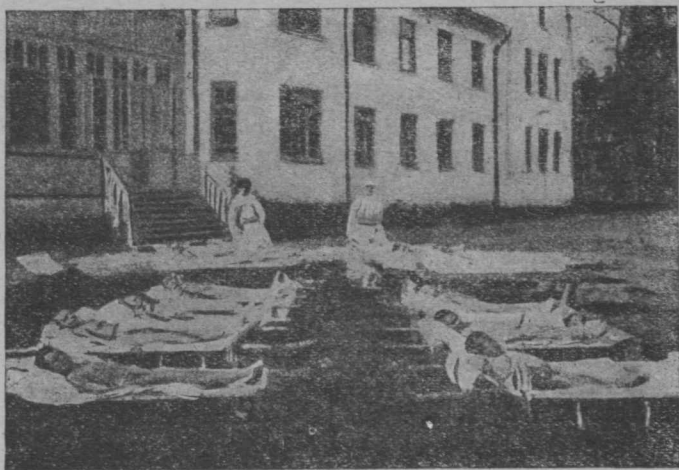
Вiемасны-õ, дојмасны-õ крестанaыд, õдјõ-
жык мунõны „тõдыe“ лiбõ „вeскõдчыe“—ордõ.
Сени најõс вежаваõн јуктõдыштасны, пывсõ-
дасны, һимвiзасны, уңжык быдсама-вiсõмсõ

сујасны. доктор-динӧ бурдӧдчыны мунӧны
кор-нын ӳикӧз, пӧгӧбӧ-воасны, кор-нын оз поз
бурдӧдчыныс.

Колӧ став гӧгӧрвоана-јӧзыслы, ӱктын—ве-
лӧдыејаслы, агрономјаслы, комсомолечјаслы-
-да—ӧтутчыны да унжыкыс чукӧртчыны
крестанакӧд сорнӧтны висӧмјас-јылыс. Колӧ
велӧдны најӧс визны ассыныс ӳонвизалунсӧ.

VIII

Ӧни ми тӧдам-нын, чакотка мед-уна нуӧ
ужалыс-гӧль-јӧзӧс. Сы-вӧсна Сӧвет-власт зев-
-јона тӧждысӧ кокнӧдны, бурмӧдны ужалыс-

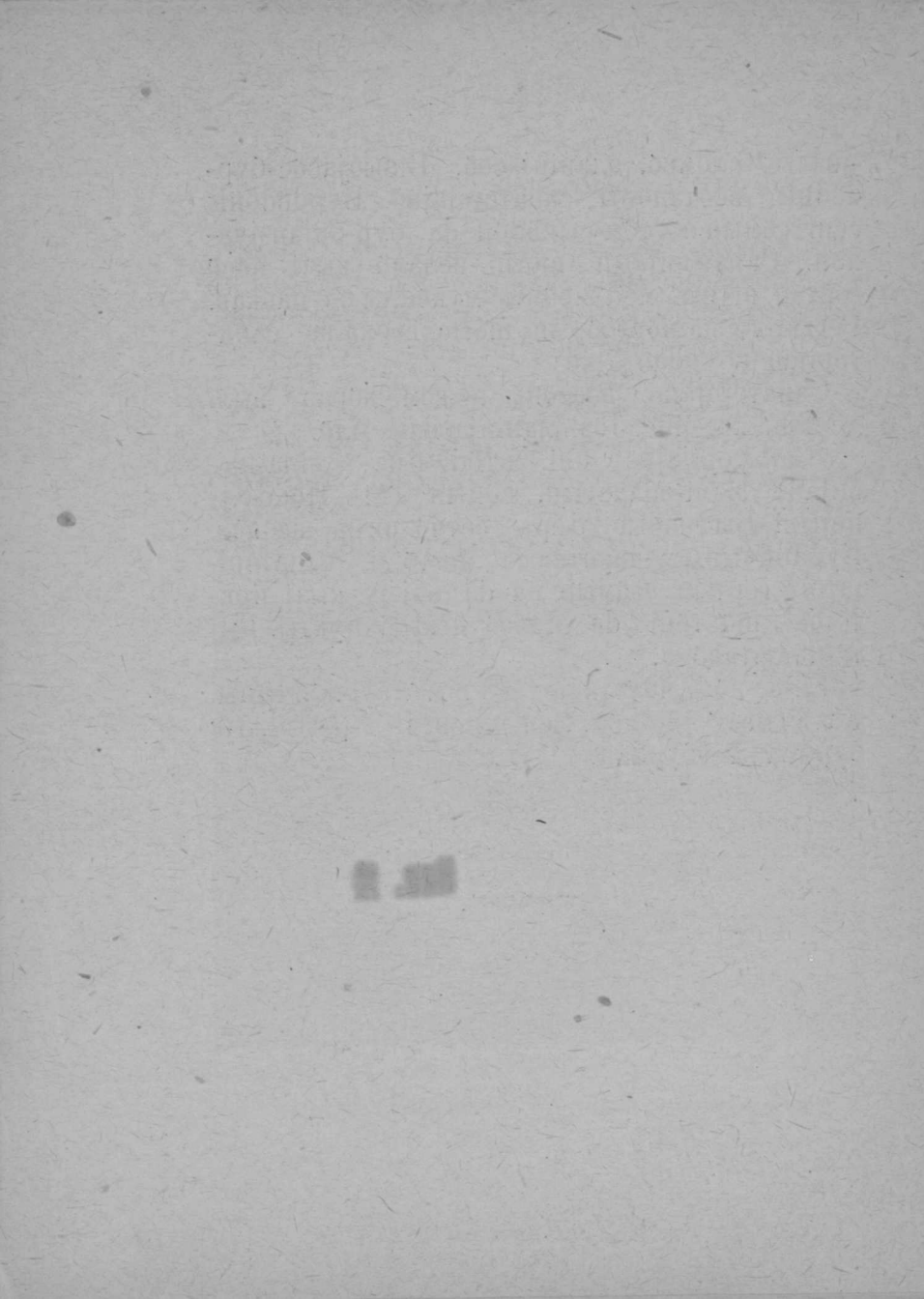
Санаторіја. Висејас кујлӧны шондӧ-возын.

-jöзлыг олөмсө, оланінјассө. Вісегјасөс-бур-
дөдны восталöны санаторіјас. Бурдөддны
сені сөмын сөстөм-сынөддөн да бур-еojан-јуа-
нөн. Санаторіјаын вісег велалö кызі ассө
гортас віңны, мед вісөмыс мүкөдлы оз паскав.
Регыд-кө вісмөм-бөрын вісег вескалас сана-
торіјаө—бурдас зікөз.

Санаторіјас востöны пожөм-вөраа, вылі
местаа, кос-інө. Jөз-оланінјассаң ылö.

Санаторіјас өні, төдөмыс, еща-на.
Міјан, Комі-областын, сөмын өті—Пөддел-
нејын. Быд-вісег, дерт, сетчө он-на вескав.
Бурдөдчыны чакоткаыг позө і санаторі-
јатөг, гортын. Сөмын ов да еoj-ју кызі док-
торјас щөктöны да ставсө пыддi пукты, мыј
тані вісталöма.

Ен вунөд, чакоткаыг зев позө бурдөдчыны.
Казалан-кө вісмөм, ен еновтчы, регыджык
бурдөдчы—бурдан.

Цена 22 к.

доныс 22 ур.

Коми-3

2-1093

На коми языке

Вр. С. ГОФФЕНШЕФЕР

ЧАХОТКА И КАК ОТ НЕЕ УБЕРЕЧЬСЯ

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ СОЮЗА ССР

Москва, Никольская, 10